

عنوان مقاله:

مقاله کوتاه: بازیچ یا شیشه بازیچ چیست؟

محل انتشار:

فصلنامه شعرپژوهی (بوستان ادب)، دوره 13، شماره 4 (سال: 1400)

تعداد صفحات اصل مقاله: 22

نویسندگان:

امیر سلطان محمدی - دانش آموخته دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه اصفهان

سید منصور سادات ابراهیمی - دانش آموخته دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه اصفهان

خلاصه مقاله:

دیوان خاقانی مشحون از تصاویر، تعبیر و مفردات غریبی است که باعث دیربایی اشعار وی شده است. یکی از بسترهایی که خاقانی در آن مفردات دیرپاب استعمال نموده، فرهنگ عامه ی جغرافیا و اقلیم زیستی خود بوده است. «شیشه ی بازیچ» از نمونه واژه‌هایی است که مربوط به منطقه ی اران و جغرافیای زیستی خاقانی بوده که در برخی نسخ کاتبان و به تبع آن مصححان برای مانوس‌سازی، این وجه غریب را به «شیشه ی نارنج» و «شیشه ی بازیچه» تحریف کرده‌اند؛ یعنی از یک طرف به خاطر تسامح در نقطه‌گذاری، آن را به «شیشه ی نارنج» و از طرف دیگر با افزودن هاء غیرملفوظ، به «شیشه ی بازیچه» بدل کرده‌اند که البته گویا مورد دوم شکل دیگری از تلفظ همان بازیچ است. وجه غریب «شیشه ی بازیچ» یا «بازیچ» در برخی نسخ محفوظ مانده است. با دقت در موارد استعمال، نشانه‌هایی ابضاحی از این پدیده نمایان‌گر می‌شود. این پدیده که به خاطر غرابت استعمال از فرهنگ‌ها نیز فوت گردیده، آن گونه که از ابیات مستعمل در آن برمی‌آید، حقه‌ای شیشه‌ای مربوط به مشعبدان و معرکه‌گیران است که گاه آن را از گلاب و آب پر می‌کرده و بر سر می‌گذاشته و با آن حرکات نمایشی و محیرالعقول انجام می‌داده و گاه نیز با شعبده از آن اشکالی و اشیای را بیرون می‌آورده‌اند. به خاطر جنس شیشه‌ای این پدیده، گاه به آسمان تشبیه شده که شیشه‌سان بودن آن در اساطیر هم مذکور است و گاه دل و گاه شیشه ی کافور به آن مانند شده است.

کلمات کلیدی:

واژه های کلیدی: خاقانی، وجه غریب، شیشه ی بازیچ، شیشه ی نارنج، شیشه بازی

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1454069>

